

FAGOPPGAVE

Den profesjonelle førskolelærer

- Profesjonsoppgave pedagogikk

Utarbeidet av:

Hilde Lundestad

Studium:

Førskolelærerutdanning, deltid, DEFU 2010, Nesna

Innlevert:

Høst 2013

Forord

Å skrive om danning i profesjonsoppgaven syntes helt selvsagt for meg. Begrepet er noe som førskolelæreren må forholde seg til. Likevel er det et vanskelig ord fordi det kan sies mye om det, men samtidig er sagt så lite om hva det skal være i barnehagen. For meg blir det noe litt u håndgripelig. Å se på dannelsprosesser gjennom lek var noe jeg kom frem til etter å diskutert med min veileder Hilde Gabrielsen. Det syns jeg har vært så spennende, og drømmer om å forske mer på det i fremtiden.

En gedigen takk rettes til støttepilar, bestevenn, kjæreste, konstruktive røst og korrekturleser/pc-geni Knut Ola. Uten deg hadde ikke dette gått. Takk til mine fire døtre som heier på mamma, og har forståelse for at jeg ofte er fraværende og opptatt.

Takk til mine klassekamerater i DEFU 2010 som er gode diskusjonspartnere, heiagjeng og humørspredere. Hjertelig takk til mine tre informanter, dere er flinke førskolelærere. Gleder meg til å bli deres kollega. Tusen takk til mamma og pappa for husrom i samlingsukene og flotte ord og skryt. Takk for støtte også til mine svigerforeldre.

Thank you for caring, thank you for sharing

1.0 Innledning	1
1.1 Begrunnelse av tema og problemstilling.....	1
1.2 Førforståelse.....	1
1.3 Avgrensning og presisering av problemstilling.....	2
2.0 Lovverk, forskning og teori	3
2.1 Lov om barnehager	3
2.2 Rammeplanen - fra oppdragelse til danning.....	3
2.3 Rammeplanen om lek.....	4
3.0 Forskning og teoretisk grunnlag	4
3.1 Forskning	4
3.2 Danningsbegrepets opprinnelse	4
3.3 Danningsbegrepet i barnehagen	5
3.4 Lek.....	7
3.5 Gadamer om lek og danning.....	8
3.6 Synet på barn.....	9
3.7 Den profesjonelle førskolelærer.....	9
4.0 Metodedel	10
4.1 Kvantitativ og kvalitativ metode.....	10
4.2 Valg av metode.....	11
4.3 Datainnsamling.....	11
4.4 Presentasjon av informanter.....	12
4.4.1 Analysearbeid.....	12
5.0 Analyse, tolkning og drøfting av funn	12
5.1 Hvordan forstår førskolelæreren begrepet danning, og hvilke synspunkter har hun om barnehagen som danningsarena?.....	13
5.2 Pedagogisk grunnsyn.....	15
5.3 Førskolelærerens forståelse av lek og viktige forutsetninger hos førskolelæreren i møte med barns lek.....	16
6.0 Avslutning	20

Litteraturliste

Vedlegg I: Forespørsel om intervju i forbindelse med avsluttende fagoppgave i pedagogikk

Vedlegg II: Undersøkelse tilknyttet høghskolen i Nesna

Vedlegg III: Intervjuguide

1.0 Innledning

Jeg er nå inne i mitt siste studieår ved Høgskolen i Nesna, og dette er den avsluttende profesjonsoppgaven i faget pedagogikk. Hovedtemaet er *den profesjonelle førskolelæreren* og under dette temaet har jeg valgt å skrive om danning. Jobben med oppgaven har vært svært krevende, men absolutt spennende fordi jeg har vært bevisst på valget av tema. Jeg har vært opptatt av å skrive om noe som jeg er nysgjerrig på og ønsker å finne ut mer om.

Det barnehaglige feltet er i bevegelse. Det nytter ikke å se bort fra begrepet danning, eller velge ikke å engasjere seg i hva det er. Det er et begrep som kan virke både diffust og stort. Oppdragelse er fjernet fra rammeplanen, og danning må derfor defineres og diskuteres i barnehagen. Begrepet må gjøres begripelig for førskolelæreren, slik at man lettere kan forstå på hvilke måter barnehagen kan være en arena for danning.

Jeg tar først for meg lovverk og rammeplanen, deretter presenterer jeg kort forskning om danning og lek. Teoridelen presenterer punkter som alle er viktige som bakgrunn for min problemstilling, med vekt på danning og lek. I metodedelens begynner valg av metode og datainnsamlingen og analysearbeidet beskrives. Kapittel 5.0 vies til analyse, tolkning og drøfting av funn. Hovedspørsmålene fra intervjuguiden deler opp dette kapittelet da jeg mener det gir en ryddigere presentasjon. Oppgaven avrundes i kapittel 6.0.

Min problemstilling er som følger:

Hvordan forstår førskolelæreren begrepet danning, og hvordan kan førskolelæreren fremme barnas dannelsesprosesser gjennom lek i barnehagen?

1.1 Begrunnelse av tema og problemstilling

Å forstå danning er sentralt fordi det er nedfelt både i lov om barnehager og i rammeplanen. Begrepet erstattet oppdragelse i rammeplanen, likevel har jeg inntrykk av at det ikke snakkes så mye om danning blant de ansatte i barnehagen. Det er et relativt nytt begrep i barnehagefeltet, og jeg synes selv det er litt vanskelig å få under huden. Ved å sette meg inn i teori som finnes rundt temaet, ønsker jeg å finne ut mer om hva danning er eller kan være. Ved å gjøre undersøkelser i barnehagen kan jeg få en pekepinn på hvilket forhold den profesjonelle førskolelæreren har til dannelsesbegrepet. Jeg ønsker også å finne ut på hvilken måte dette kan komme til syne i barnehagehverdagen

1.2 Førforståelse

Før jeg gikk i gang med teori og intervjuer, hadde jeg gjort meg noen tanker om danning. Jeg tenker at danning kanskje ikke er så godt innarbeidet hos den profesjonelle førskolelæreren, og jeg er derfor spent på å finne ut hvilke tanker de har om begrepet og dets plass i barnehagen. Hvis man leser om danning og begrepets betydning, vil man finne mange ulike definisjoner. Min forståelse av danning er at det handler om å formes eller utvikle som menneske, både ut fra egne, personlige opplevelser, og i relasjon med andre mennesker. I barnehagen, hjemme, på skolen, på fotballtreningen; ja på alle samfunnets arenaer. Førskolelærere har kunnskap om lek, og vet at den er en viktig del av det som skjer i barnehagen. Likevel har jeg inntrykk av at visse typer lek foretrekkes fremfor andre i barnehagen. Jeg er opptatt av å finne ut hvordan førskolelærerne ser på voksenrollen i leken, spesielt med tanke på deltagelse og intervensjon.

1.3 Avgrensning og presisering av problemstilling

Problemstilling:

Hvordan forstår førskolelæreren begrepet danning, og hvordan kan førskolelæreren fremme barnas dannelsesprosesser gjennom lek i barnehagen?

Jeg ønsker å se nærmere på leken som dannelsesprosess. Det gjør det lettere å holde rammene og få et avgrenset fokus fordi dannelsesbegrepet rommer så mye. Jeg har valgt å se på hva ulike fagpedagoger sier om dannelsesbegrepet for å få frem mangfoldet i definisjonene. Jeg presenterer derfor ikke *en* definisjon av begrepet. Jeg har på tampen valgt å bytte ut ordet *ivareta* i min opprinnelige problemstilling til ordet *fremme* (se intervjuguide hvor opprinnelige problemstilling er presentert). Grunnen er at barnehagen skal fremme danning. Slik jeg ser det, stiller det større krav til førskolelæreren om en mer aktiv rolle i møte med barnets dannelsesprosesser.

2.0 Lovverk

2.1 Lov om barnehager

§1 Barnehagens formål viser til at barnehagen skal ivareta barns behov for omsorg og lek, og fremme læring og danning som grunnlag for en allsidig utvikling. Dette skal skje i samarbeid og forståelse med hjemmet. Barna skal lære å ta vare på seg selv, hverandre og naturen. Barna skal møtes med respekt og tillit, og barnehagen skal anerkjenne barndommens verdi.

Barnehagen skal være et sted der barna skal utvikle grunnleggende kunnskaper og ferdigheter. Alle former for diskriminering skal motarbeides, og barnehagen skal fremme demokrati og likestilling. Særlig viktige punkter omkring livet i barnehagen er trivsel, glede i lek og læring og et utfordrende, men samtidig trygt sted for fellesskap og vennskap. §2 Barnehagens innhold sier at barnehagen skal være en pedagogisk virksomhet som skal gi barn muligheter for lek, livsutfoldelse og meningsfylte aktiviteter/opplevelser (Barnehageloven, 2005, § 1 og 2).

2.2 Rammeplanen - fra oppdragelse til danning

Barnehagen skal formidle noen grunnleggende verdier. Disse verdiene er fellesskap, omsorg og medansvar, menneskelig likeverd, åndsfrihet, nestekjærlighet, tilgivelse og solidaritet.

Verdiene skal legges til grunn for omsorg, danning, lek og læring i barnehagen. Barnehagen skal representere et miljø som bygger opp om respekt for menneskeverd og retten til å være forskjellige. Anerkjennelse av barndommens egenverdi står sentralt

(Kunnskapsdepartementet, 2011). I rammeplanen fra 2006 var danning nevnt i kapittel 2 (Omsorg, lek og læring). Her sto det at ”danning og medvirkning kan ses som gjensidige prosesser” (Kunnskapsdepartementet, 2011, s. 23). I desember 2008 vedtok imidlertid

Stortinget en formålsparagraf hvor danning ble et av kjernebegrepene i rammeplanen.

Begrepet oppdragelse ble erstattet med begrepet danning. Begrunnelsen for dette var at danning både dekker det som skjer i barns samspill med omgivelsene, og den oppdragelsen som skjer i barnehagen. Barnehageloven ble på bakgrunn av dette endret i mars 2010 (Rønning, 2013).

Rammeplanen peker på at gjensidige samhandlingsprosesser med barn og voksne i lek og læring og hensynet til hverandre, er forutsetninger for barns danning. Danning er en livslang prosess, og det kan blant annet handle om å utvikle evne til å reflektere over egne handlinger og væremåter. I samspill med andre og med omgivelsene skjer danning, og er en forutsetning for meningsdanning, kritikk og demokrati. Gjennom gode dannelsprosesser skal barna rustes

til å håndtere livet. De må gis mulighet til å utvikle evnen til å forholde seg prøvende og nysgjerrig til omverdenen, og til å kunne se seg selv som et verdifullt medlem av et større fellesskap. Danning er mer enn utvikling, mer enn læring, mer enn omsorg, mer enn oppdragelse og mer enn sosialisering. Samtidig rommer danning alt dette (Kunnskapsdepartementet, 2011).

2.3 Rammeplanen om lek

I rammeplanen kan vi lese at barn uttrykker seg i lek, og at leken har en selvskreven og viktig plass i barnehagen. Barnehagen skal gi alle barn muligheter for lek, og dermed bidra til den gode barndommen. Lek er viktig for barns trivsel og ses som en grunnleggende livs og læringsform. Rammeplanen understreker at barna få oppleve lek både som egenverdi og som grunnlag for læring og allsidig utvikling i barnehagen (Kunnskapsdepartementet, 2011).

3.0 Forskning og teoretisk grunnlag

3.1 Forskning

Antologien *Barnehagen som dannelsingsarena* er en samling tekster hvor ulike forfattere fra ulike fagfelt har studert barnehagen med begreper som meningsskaping, barns praksiser, barnet som aktivt, handlende menneske og identitiering. Det er grunnlaget for deres dannelsingsbegrep. Antologien inneholder også en komparativ analyse av en norsk og en kinesisk barnehage. Funnene omkring dannelsingsidealet var ikke entydige og gir definitivt implikasjoner for videre forskning. Eksemplene i boken er et bidrag til hvordan man kan se barnehagen som en arena for danning. Antologien er et forsøk på å utvikle begreper og teori som gjør dannelsingsbegrepet enklere å forstå for førskolelærere og forskere (Steinholt og Øksnes, 2013).

Barns lek er forsket på av mange og fra ulike perspektiv. I norsk sammenheng kan man nevne Lillemyr, Øksnes og Sandseter. Alle har ulike og interessante tilnærminger til lek som er relevante for førskolelærere. Øksnes legger særlig vekt på hvordan det er mulig å forstå lek på andre måter enn de som er mest vanlige, at lek kan være mer flertydig enn voksne tenker seg (Foss og Lillemyr, 2013).

3.2 Dannelsingsbegrepet opprinnelse

Fra den greske antikken kjenner man begrepet *Paideia*. Opprinnelig sto det for oppdragelse og det var knyttet til opplæring. Eleven var imidlertid like viktig som læremesteren, selv om kompetansen deres var forskjellig. De unge ble utfordret til å tenke selv og finne egne svar, og

dermed medvirke til egen innsikt og læring. Dette dannelsessynet utgjorde grunnlaget for humanismen (Moser og Röhle, 2007, Foss og Lillemyr, 2013). Wilhelm von Humboldt har fått æren av å ta opp igjen og forandre antikkens paideia. Humboldts, av denne grunn kalt ny-humanistiske, definisjon av *bildung* omhandler tre forhold: menneskets forhold til seg selv (subjektskaping), menneskets forhold til verden (eksistensielt) og menneskets forhold til samfunnet (som samfunnsborger). Den subjektive selvdanning er ikke nok, men foregår i en vekselvirkning med den verden som den foregår i. Der hvor mennesker møtes, dannes selvet. Utover 1900-tallet ble dannelsesstenkningen mer politisert. Ett eksempel er Theodor Litt som utviklet en kulturfilosofi hvor han mente at en demokratisk pedagogikk måtte hvile på en ide om pedagogikk som noe som foregår rundt motsetningsfylte forhold. Pedagogikk kan for eksempel handle både om pedagogens mandat, og barns rettigheter og interesser på den andre siden. Dette er forhold som aldri kan smelte sammen, men som hele tiden må veies opp mot hverandre og ved siden av hverandre. Dersom pedagogens mandat og barnets interesser og rettigheter er et av hovedparadoksene i pedagogikken, må pedagogen kunne relatere seg til dette ved å se begge sider, og aktualiseres gjennom Barnehageloven som sier at barns syn, rettigheter og aktive deltagelse skal inkluderes i barnehagepedagogikken (Moser og Röhle, 2007, Ødegaard, 2012).

Å dannes handler om forvandling. Mennesket overskrider seg selv fordi de aktivt lever livet i vekselvirkning med samfunn og i kulturen. Dannelse er transformasjon. Teknokulturell dannelse, møtet mellom mennesket og maskin, handler om møter mellom mennesker på en flyktig og intens måte. Her er det ikke snakk om en enkel forvandling eller transformasjon, snarere hypertransformasjon. Hypertransformasjon kan også knyttes til små barn livlige og kroppslige samvær, *meningsfulle bevegelser*, ifølge Løkken (Moser og Röhle, 2007).

3.3 Danningsbegrepet i barnehagen

Danning er et begrep som har hatt ulik betydning opp igjennom historien, i tillegg til at man har en hverdagsoppfatning av hva danning er. Steinholt sier at begrepet presenteres som noe en selv bestemmer hvordan skal tolkes og forstås, helt uavhengig av begrepets lange virkningshistorie (Rønning, 2013). Danning framstilles ofte som synonymet til begrepet dannelse, og man får assosiasjoner til høflighet, maner, folkeskikk, forfinet, belest etc. I rapporten *Klar, ferdig, gå! Tyngre satsing på de små* fra 2005 ble ideen om danning, i et barnehagepolitisk dokument, introdusert for første gang. I rapporten beskrives danning som en prosess som tar utgangspunkt i menneskets grunnvilkår, dagliglivets praksis, et aktivt

forhold til omgivelsene og evne og vilje til refleksjon over egne og andres handlinger/væremåter. Danning ble også først og fremst referert til som en individorientert prosess. Kroppen ble en viktig basis for læring og dannelse, også for de minste i barnehagen (Steinsholt og Øksnes, 2013). Løkken gjør et forsøk på å se på danning i lys av historien. Hun mener danning har en viktig rolle i barnehagepedagogikken slik det er sett og forstått i relevans til de ulike epokene opp i gjennom tidene. Paideia er relevant i forhold til dagens vektlegging av medvirkning og dialog i barnehagen. Vår forståelse av førskolebarn som aktive i egen danning og i utviklingen mot å bli en aktiv samfunnsborger kan vi trekke paralleller til bildung. I dag ses barn på som kompetente og sosiale medlemmer av samfunnet, og barnehagen skal gi muligheter til praktisering av demokrati og medvirkning som samstemmer med modernismens ide om demokrati. Hypertransformasjons dannelse er relevant sett i forhold til barns intensive, men likevel forutsigbare lekerutiner (Ødegaard, 2012).

I nyere tid er danning koblet stadig sterkere til myndiggjøring, medbestemmelse og selvbestemmelse. Idealet i dannelsingsdebatten har lenge vært det myndige mennesket, som også beskrives som det kunnskapssøkende menneske. Utdanning og danning er likevel ikke nødvendigvis det samme. Danning er blitt et av nøkkelbegrepene i barnehageloven og rammeplanen (Steinsholt og Øksnes, 2013).

I artikkelen *Barnehagens dannelsingsoppdrag* skriver Nome at dannelsesprosessen drives frem av at barnet vekselvis tilegner seg kunnskaper, holdninger eller væremåter som er gitt, samtidig som de farger situasjonen med sin personlige stil for å gi situasjonen ny mening. Danning er å komme til verden uten å miste seg selv, med andre ord er det nært knyttet til jeg-utvikling eller ego konstitusjon. *Jeget* oppstår ikke utenfor verden, men i samspill med verden (Nome, 2013). Danning knyttes også til etikk. Det handler om å lære å sette seg inn i andres situasjon, og om det som kjennes godt og riktig å gjøre. Man kan ikke måle danning, ei heller kan man vite hva en barnehagepedagogikk med fokus på danning gjør med barna på lengre sikt (Foss og Lillemyr, 2013).

Både danning og oppdragelse har imidlertid noen felles forutsetninger. Det gjelder blant annet at mennesket er lærende. Dannelsingsprosessen er åpen og ikke "tilgjengelig" for førskolelæreren, det foregår i barnet. Myhre knytter oppdragelse og danning sammen og drøfter den "funksjonale" og den "intensjonale" oppdragelsen. Den funksjonale skjer i hverdagslivet der de voksne preger barna gjennom det de sier og gjør, og gjennom

atmosfæren som skapes i barnehagen. Den intensjonale oppdragelsen handler om førskolelærerens bruk av virkemidler som ros og oppmuntring eller (mild) irettesettelse og grensesetting. Denne oppdragelsen er målrettet med hensyn til sosiale normer og kulturens konvensjoner. Oppdragelsens og danningens mål er humanitet, hos Myhre forstått som medmenneskelighet. Slik sett kan det se ut som Myhres danning og oppdragelsesbegrep er synonymmer (Foss og Lillemyr, 2013). Kritikerne til danning peker på at begrepet må klargjøres og settes i relasjon til begreper som lek, læring, omsorg, oppdragelse og utvikling. Danning forstås også stort sett som en prosess der individer danner seg selv. Man kan aldri danne andre, kun oppdra. Foreldre vil for eksempel oppdra sine barn slik at de tilpasser seg bestemte forventninger. Fagpedagoger som blant annet Søbstad og Løkken liker imidlertid ikke ordet oppdragelse. De beskriver det som ”gammeldags”, ”autoritært” og ”gir meg ubehag” (Steinholt og Øksnes, 2013).

3.4 Lek

Diskursen om lek handler om hva som sies og tenkes om barns lek. Det sier også noe om hvem som får uttale seg om den, når og med hvilken autoritet. Spesifikke diskurser vil derfor fremheve bestemte teorier og perspektiver, alt etter hvilke stemmer som får høres. Øksnes mener at rammeplanens syn på lek handler om at barn gjerne må leke i barnehagen, men leken må være ”riktig” og må gjerne føre til nyttig læring for fremtiden (Øksnes, 2010).

I utgangspunktet ses lek på som en naturlig væremåte for barn. Samtidig kan det synes som om voksne har bestemte idealer for hvordan lek skal være og at de derfor skal gripe inn og styre den. Det kan se ut som om den ”gode” og ”riktige” leken blir fremhevet. Barns mer ”irrasjonelle” og støyende lek blir ekskludert, og det fremheves en ide om ”gode” og ”dårlige” lekere. De positive og rasjonelle sidene ved leken kommer i fokus og vektlegges som ”estetisk” riktig. Det kan forhindre oss fra å se lekens mangfold og flertydighet (Øksnes, 2010). Lillemyr understreker lekens egenverdi og at barnet er i sentrum i lekens verden, men i tillegg er han opptatt av at leken både er nyttig og funksjonell på ulike måter. Lillemyr mener leken er sentral for barns læring og utvikling. Likevel er han selvkritisk til at en slik tenkning kan føre til at leken ikke tas på alvor (Lillemyr, 2001).

Lillemyr skriver videre at lek ofte brukes som pedagogisk redskap på grunnlag av lekens generelle egenskaper eller kjennetegn. Følgende kjennetegn kan karakterisere leken: en typisk aktivitet blant barn, lystbetont, en frivillig aktivitet som barn velger å delta i, det er ”på liksom” eller utenfor den virkelige verden, orden skapes gjennom regler og system, den er

lokalisert til en bestemt tid og et bestemt sted, den er preget av spenning, den er et uttrykk for indre drift og en forberedelse til voksenalder. Ved å observere barns lek vil vi, i følge Lillemyr, se at barn opplever og lærer mye gjennom lek og vi kan se at barna eksperimenterer og sosialiseres gjennom leken (Lillemyr, 2001).

Lillemyr peker på utfordringen det er å bringe samme de unike opplevelsene, undring, glede, spenning og engasjement. Opplevelsen av vennskap og av å høre til, over fra lekens arena til læringens arena og i en veksling mellom lek og læring. Bare på den måten kan man oppnå at læringen utvikler seg til en personlig investering i læring, som noe barnet ønsker å engasjere seg i og har sterk lyst å delta i sammen med andre. Vekslingen mellom lek og læring skjer helhetlig og blir et ledd i danning (Foss og Lillemyr, 2013).

3.5 Gadamer om lek og danning

Å forstå mennesker på en universell måte er Gadamer's ambisjon. Han leter etter det som er felles i alle menneskers måte å forstå på. Hans oppfatning er at selve menneskets måte å være på handler om stadig å stå i en prosess der man skaper mening og streber etter å forstå det som er ukjent. Gjennom fødselen kastes vi ut i verden og mye er skjult for oss, og dermed tolker mennesket hele tiden, og forsøker å forstå og skape mening. Gadamer mener at mennesket lengter etter å forstå meningen i virkeligheten. Gadamer tar utgangspunkt i kunsten for å prøve å forstå hvordan mennesket tolker og forstår. Mennesket kan erfare kunst for eksempel gjennom en bok eller en sceneforestilling. Kunnskapen vi får gjennom estetiske erfaringer mener Gadamer er en forståelse av oss selv, både den sammenheng vår tilværelse utgjør og vår del i denne tilværelsen.

Parallelt med dette beskriver Gadamer en annen estetisk erfaring; leken. I følge Gadamer er også leken et eksempel på hvordan mennesker tolker, utvikler forståelse og skaper mening ut fra sine erfaringer. Han er opptatt av at vi møter det ukjente med åpenhet og at man har evnen til å leve seg inn i det. Man må se bort fra tidligere forståelser og "sette seg selv på spill". Å sette seg selv på spill må ikke tolkes bokstavelig, det handler mer om å utfordre tidligere forståelser av sitt eget liv og av verden. Slik er det mulig å skape ny mening, det vil si å forstå meg selv og verden på en ny og annerledes måte. Når Gadamer beskriver denne prosessen, bruker han leken som utgangspunkt. Leken får oss til å se det velkjente med nye øyne, vi kommer til innsikt. På denne måten anvender Gadamer leken som en metafor for danning, for danning handler om å komme til innsikt (Steinsholt og Øksnes, 2013).

Det sentrale for Gadamer synes å være å komme frem til en forståelse av lek som noe alminnelig og hverdagslig, ikke en spesiell aktivitet eller en kompetanse barn har. Det aller viktigste for han er at lekens egentlige subjekt er leken selv. Det handler om å bli revet med eller vevd inn i noe som vi ikke har full kontroll over. Leken gjør krav på oss, sier Gadamer, vi gir oss hen og faller hodestups inn i noe som setter hele vår eksistens på spill. Det er leken som leker oss og ikke vi som leker leken. I slike situasjoner er det ikke alltid lett for barn å stoppe, barna enser gjerne ikke de voksnes sanksjoner før de stoppes fysisk. Kanskje handler det om å løpe rundt og hvine høyt eller hoppe i sølepytter, uten tanke for om man blir våt eller skitten. Barna hengir seg, de voksne setter de på plass, men så snart de voksne snur ryggen til er barna tilbake i lekens verden. Barn er med andre ord flinke til å gi seg hen til leken. De voksne må involvere seg i leken og ikke stå på utsiden eller heve seg over det som lekes. De som ikke hengir seg og tar lek på alvor, kaller Gadamer *lekfordervere* (Øksnes, 2010).

3.6 Synet på barn

Nyere forskning peker på at det er sentralt at barn ses på som subjekter fra fødselen av. Dion Sommer har vært foregangsmann i arbeidet med å få gjennomslag for et nytt syn på barn i Norden. Han mener at barn ikke må betraktes som objekter som skal påvirkes og formes. Vitenskapelige dokumenter fra nyere tid har dokumentert at barn er kommunikative og sosiale fra fødselen av, og at de aktivt prøver å få oppmerksomhet og kontakt med mennesker i omgivelsene. Dermed leder man oppmerksomheten bort fra å se barn som passive, gjennomsnittlige mottakere, men heller som unike enkeltindivider. Det er en utfordring at barn ofte kan bli betraktet som en homogen gruppe som mener og tenker likt. Barnehagelovens § 3 er klar på at vi skal respektere og prioritere hvert enkelt barns egenart (Moser og Röhle, 2007). I stedet for å fokusere på hva barn mangler må vi se at barn er deltagere eller aktører i sine egne liv. I følge rammeplanen skal barn ha innflytelse på alle sider ved livet i barnehagen. Å møte barn som subjekt vil også si at man må ha respekt for deres lek. I leken foregår prosesser som er viktige for barn ut fra deres eget perspektiv (Øksnes, 2010).

3.7 Den profesjonelle førskolelærer

Hvis førskolelæreren skal kunne få andre (barn og voksne) til både å ville og make det rette, må hun være i stand til å tenke utvidet og inneha pedagogisk autoritet. Det betyr i denne sammenheng det samme som å være autoritære. Å ha pedagogisk autoritet handler om å skape energi og ta ansvar for vår felles verden. Førskolelæreren forutsettes også å være trent i filosofering, undring og kvalifisert tenkning (Foss og Lillemyr, 2013).

En førskolelærer må kjenne til både barnehagens historie og dagens oppgaver, samtiden og samfunnet. For at barn skal kunne oppdras og ha mulighet for danning er det vesentlig at den voksnes væremåte er omsorgsfull. Løgstrup vektlegger det faktum at når barnet lever sitt liv i barnehagen kan man begrunne både omsorg og oppdragelse som institusjonens oppgaver. Førskolelæreren har selv ansvar for valg hun gjør i møte med det enkelte barn i en konkret situasjon. Hennes oppgave er å utvide den verden som barnet skal vekselvirke med og presentere muligheter som utfordrer barnet til å virke selv, der læring og erfaring inngår. Å oppfordre barnet til selvvirksomhet krever at førskolelæreren er tilbakeholden i en viss grad, men også klar til å gripe inn for å lede barnet gjennom påvirkning når dette er nødvendig. Barn behøver reflekterte førskolelærere og andre voksne som kan inspirere, støtte og utfordre barns vilje til, og ønske om, å fortsette danningens reise sammen (Foss og Lillemyr, 2013). Berit Bae definerer begrepet definisjonsmakt sett i forhold til voksen-barn kommunikasjonen i barnehagen. Voksne er i en mektig posisjon når det gjelder barn og deres opplevelse av seg selv. Det handler om måten voksne reagerer på barns kommunikasjon, hvordan de setter ord på deres handlinger og opplevelser, hva de reagerer på og ikke. Hun snakker om en anerkjennende væremåte som innebærer at man gir den andre rett til sin egen opplevelse (Bae, 1996).

4.0 Metodedel

Metode sier oss noe om hvordan man bør gå frem for å skaffe eller etterprøve kunnskap. Vilhelm Aubert er sitert i mange sammenhenger, og han formulerer metode som en fremgangsmåte eller et middel til å løse problemer og komme frem til ny kunnskap. Tranøy sier det handler om å etterprøve påstander som settes frem med krav om å være sanne, gyldige eller holdbare. Metoden er redskapet vi bruker når vi vil undersøke noe og den hjelper oss med å samle inn den informasjonen vi trenger til undersøkelsen vår (data). Metode er å følge en viss vei til målet. Veien må beskrives av den som forsker, og forskeren må redegjøre for de valgene som er tatt underveis. Man må benytte seg av anerkjente metoder og følge de godkjente reglene som er knyttet til bruk av disse (Dalland, 2008).

4.1 Kvantitativ og kvalitativ metode

Kvantitativ metode handler om å samle data som kan beskrive et fenomen ved hjelp av tall, og å få frem en mest mulig eksakt avspeiling. Det handler om det gjennomsnittlige, å få frem det som er felles – det representative. Et spørreskjema kan være et eksempel på en kvantitativ metode. Her er det utarbeidet faste svaralternativer, man går i bredden på temaet og tilstreber

nøytralitet og avstand. Kvalitativ metode handler om å gå i dybden på det spesielle og særegne, og data samles inn i direkte kontakt med feltet. Et eksempel på en kvalitativ metode er intervju som gjerne er gjort på bakgrunn av en intervjuguide, preget av åpne spørsmål uten faste svaralternativer. Det handler om å forsøke å formidle forståelse og å fange opp informantenes meninger og opplevelser (Dalland, 2008).

4.2 Valg av metode

Jeg har valgt å bruke intervju som metode, og jeg bestemte meg for å intervju tre førskolelærere. Jeg utarbeidet en intervjuguide med spørsmål jeg mente var relevant for å svare på min problemstilling. Jeg ønsket å bruke intervju fordi jeg mener det gir en dypere forståelse og mer personlige svar fra informantene enn jeg ville fått ved for eksempel å bruke en spørreundersøkelse. Jeg ønsker å få en utdyping av førskolelærernes holdninger og kunnskaper rundt temaet. Jeg synes også det er fint å kunne benytte tilleggsspørsmål om det skulle være noe jeg ønsker et mer utfyllende svar på eller dersom noe er uklart.

Jeg hadde tenkt å bruke observasjon som metode. Fordi jeg i utgangspunktet hadde ordet *ivaretar* i min problemstilling, kunne nettopp observasjon vært en sentral metode å bruke, det å *se* etter noe og ikke bare få det fortalt. Etter en nøye vurdering valgte jeg bort observasjon fordi jeg mener det kan være vanskelig å se det man "ønsker å se" kun gjennom 1-2 observasjoner. Valget hadde ingenting med bytte av ord fra *ivareta* til fremme å gjøre. Situasjonen kan også komme til å bli kunstig fordi førskolelæreren vet at hun blir observert, og vet hva jeg ønsker å se etter. Å ha flere observasjoner over et større tidsrom hadde gjort observasjon som metode mer aktuelt.

4.3 Datainnsamling

Jeg sendte ut presentasjonsbrev og informasjonsskriv til en barnehage (via styrer) og direkte på mail til to førskolelærere. Jeg sendte ikke ut intervjuguiden på forhånd, informantene kjente kun til at temaet var danning og dannelsesprosesser gjennom lek. Problemstillingen min var også presentert i brevet. To av intervjuene er gjort i informantenes barnehager, det tredje er gjort via Skype. Informantene uttrykte nervøsitet i forkant av intervjuet. De var tydelig spente på hvilke spørsmål som skulle komme og de var engstelige for at de ikke skulle kunne svare. Likevel følte jeg at det lå en positiv forventning hos alle tre om å kunne bidra. Alle intervjuene forløp uten noen form for forstyrrelser, og jeg følte at informantene var avslappet og hadde satt av tid. Opptak av samtalene ble gjort ved hjelp av mobiltelefon og opptaksfunksjon av videosamtalen på Skype. Jeg gjorde ingen registrering av kroppsspråk underveis annet enn at jeg noterte ned latter etc. fra lydopptakene i etterkant. Kroppsspråket

deres underbygget det de fortalte om, jeg kan enda huske hva de gjorde for å illustrere det de fortalte. Jeg vil vise til dette i neste del dersom dette er av betydning.

4.4 Presentasjon av informanter

Tre førskolelærere fra tre forskjellige barnehager tilhørende i tre ulike kommuner i Nordland og Troms sa ja til å delta som informanter.

Førskolelærer 1(F1) er 24 år og var ferdig utdannet høsten 2012. Hun har 1 års erfaring som førskolelærer i en 5 avdelingsbarnehage. Pr. dags dato jobber hun 1-1 og tar videreutdanning i matematikk og norsk.

Førskolelærer 2 (F2) er 46 år og var ferdig utdannet i 1992. Hun har arbeidet som pedagogisk leder i 21 år i en 4 avdelingsbarnehage.

Førskolelærer 3 (F3) er 23 år og var ferdig utdannet våren 2013. Hun har arbeidet som førskolelærer i tre måneder i en familiebarnehage med ti barn.

4.4.1 Analysearbeid

Straks hvert enkelt intervju var ferdig startet arbeidet med å transkribere, det vil si å notere ned alt som ble sagt i lydopptaket. Dette var en nitidig og omstendelig jobb. Jeg måtte stoppe opptaket etter nesten hver setning for å notere. Ofte endte jeg opp med å spole tilbake fordi jeg ønsket en nøyaktig gjengivelse av hva informanten sa, slik at det ikke ble misforståelser eller feiltolkninger. Da alt var skrevet ned leste jeg gjennom alle intervjuene og forsøkte å markere hva som var viktig og essensielt sett i forhold til min problemstilling. Intervjuguiden hadde to hovedemner; danning og lek og under hver av disse lå det 4-5 spørsmål. I tillegg kom mine oppfølgingsspørsmål som jeg brukte for å dobbeltsjekke at jeg hadde forstått informanten på riktig måte eller for å få de til å utdype rundt viktige momenter. Tilslutt fjernet jeg det som var uvesentlig og irrelevant i forhold til å få svar på problemstillingen min. Informantene vil bli referert til som F1, F2 og F3 i analyse, resultat - og drøftingsdel.

5.0 Resultater og drøfting av funn og teori

Jeg har valgt å dele dette kapitlet i delkapitler, der jeg bruker noen av spørsmålene fra intervjuguiden for å gjøre presentasjonen av svarene og drøftingen oversiktlig.

Problemstillingen min er: *Hvordan forstår førskolelæreren begrepet danning og hvordan kan førskolelæreren fremme barnas danningsprosesser gjennom lek i barnehagen?*

5.1 Hvordan forstår førskolelæreren begrepet danning og hvilke synspunkter har hun om barnehagen som dannelsesarena?

F1: *”At en person formes mer som person. At man kanskje etter hvert får sterkere meninger og egen vilje, og mål og mening med det man selv gjør. Ja, at man etter hvert blir mer reflektert som person(...). Det er jo så digert”*

F2: *”Hvordan man er som menneske med de rundt seg(...). Hvordan man skal lære seg å bli et godt menneske i møte med resten av omverdenen. Det å lære å møte andre. Omsorg, læring, respekt, det er kommunikasjon. Det er så masse”*

F3: *”Jeg hadde håpet du ikke skulle spørre om det. Jeg vet ikke. Jeg synes det er skikkelig vanskelig, men det er vel hvordan man skal oppføre seg. Sånn folkeskikk og sånne ting”*

I forståelsen rundt begrepet danning uttrykker F1 og F2 at danning handler om å formes som person og bli reflektert i møte med omverdenen. F2 mener at det handler om gode verdier og holdninger hos førskolelæreren som de må møte barna med, slik at de (barna) kan bli rustet til å bli gode mennesker. Hun sier i tillegg at danning er å ha evnen til å sette seg inn i en annens sted, empati. F1 mener at danning handler om å kunne begrunne det man sier og gjør, og reflektere rundt sin egen væremåte. F3 kjenner ikke til dannelsesbegrepet fra førskolelærerutdanningen. For henne er den største utfordringen med begrepet at hun ikke har en avklart definisjon. Slik jeg forstår intervjuet med F3 som en helhet forstår hun danning som god folkeskikk og god oppførsel. Da danning erstattet oppdragelse i rammeplanen var begrunnelsen at begrepet både dekket det som skjer i barnas samspill med omgivelsene og oppdragelsen som skjer i barnehagen. Slik sett beskriver informantene ulike oppfatninger og ”sannheter” som kan beskrive danning. Fordi begrepet rommer mye, kan man ikke si at noe av det de uttrykker er feil. Danning som begrep har hatt ulik betydning opp igjennom historien, i tillegg til at man har en hverdagsoppfatning av det.

Dannelsesprosesser skjer ved at barnet veksler på å tilegne seg kunnskaper, holdninger eller væremåter som er gjeldende, samtidig som barnets *jeg* farger situasjonen med sin personlige stil. Å lære seg hvilke regler og normer som gjelder kan handle om å lære seg ”folkeskikk” eller ”god oppførsel”, som F3 refererer til. Slik jeg forstår informantens svar kan det minne om det ”gammeldagse” synet på oppdragelse som Løkken og Søbstad refererer til.

Jeg fulgte opp med å spørre om hva informantene tenkte rundt at danning erstattet oppdragelse i rammeplanen:

F1: *"Det står at det(danning) skal erstatte oppdragelse. Det blir liksom så svært. Men det står jo mange plasser at det må komme i tillegg, og det tenker jo jeg og"*

F2: *"Det er jo foreldrene som har oppdragerrollen når ungene er hjemme, og så står vi for resten her"*

F3: *"Hm. Jeg visste ikke helt at det var tatt bort(...)(ler). Nei, men jeg synes det(oppdragelse) skal være på en måte, siden vi har ungene så mye i barnehagen. På den andre siden er det ikke vi som skal oppdra de alene. Jeg synes kanskje det skulle vært en liten del.*

Det er delte meninger blant informantene rundt barnehagens rolle i oppdragelsen. Ved å fjerne oppdragelse fra lovverk og rammeplan, gjør man førskolelæreren mer forsiktig i måten hun møter barna på utdyper F1. Hun tror det kan være vanskelig for førskolelæreren å definere danning når oppdragelse ikke er i tillegg. Slik jeg forstår F2 mener hun at det er foreldrene som har ansvaret for oppdragelse. Hun mener barnehagen skal stå for resten. Hva er resten? Rammeplanen sier at danning er mer enn oppdragelse, og akkurat det utsagnet mener jeg taler for at oppdragelse fortsatt burde være en del av rammeplanen. Hvordan skal man kunne definere danning når man ikke sier noe om hva oppdragelse er? Det er foreldrenes hovedansvar å oppdra sine egne barn, men i følge Myhre går oppdragelse og danning hånd i hånd. Førskolelærerens bruk av ros, oppmuntring og (mild) irettesettelse og grensesetting er ledd i målet om humanitet, som hos Myhre forstås som medmenneskelighet. Humanitet er også danningens mål, noe som gjør oppdragelse og danning hos Myhre til synonymmer.

F1 mener at barnehagen som dannelsesarena handler om barn i samhandling med andre. Disse samhandlingene vil, i følge F1, gjøre barna reflekterte rundt sine egne handlinger og hvordan de påvirker andre. Hun sier at barna får mange ulike utfordringer i barnehagen, også i forhold til skoleforberedende aktiviteter, og de vil derfor utvikle egne meninger om "alt". Det tror F1 har betydning for hvilken person barnet utvikler seg til å bli. Hun avslutter: *"I tillegg dannes de alene fordi de utfordres alene og ikke bare sammen med andre"*. Her kan man trekke linjer tilbake til Paideia og dannelsessynet som omhandlet at de unge ble utfordret til å tenke selv og medvirke i egen læring, i tillegg til Litts tanker om en demokratisk pedagogikk, hvor barnets interesser og rettigheter også er av stor betydning. Det kan se ut som F1 forstår danning som

et begrep som kan omhandle både å dannes og utdannes, uten å gi uttrykk for at hun ser det som to sider av samme sak.

F2 sier at barnehagen er viktig som danningsarena fordi barna tilbringer så stor del av sin tid her. Hun mener at barnehagen skal være en arena der ungene skal synes det er godt å møte den voksne, de skal synes det er godt å være der og de skal synes det er godt å dra hjem. Hun fremhever barnehagen som en arena for lek og læring, men også en arena hvor barn skal møtes med omsorg: *”du skal være en omsorgsperson som både skal vise omsorg med å lære dem å sette grenser og lære de til å håndtere ting, faktisk samtidig som du skal ha den der følelsesmessige(...)at du skal ta de inntil deg og trøste på en måte så de kjenner at det her er ekte”*. Teorien understreker at det er vesentlig at den voksnes væremåte er omsorgsfull hvis barnet skal kunne ha mulighet for danning.

F3 synes det er viktig at førskolelæreren går foran som et godt eksempel på hvordan man oppfører seg både mot andre voksne og møte med barn. Å være en god rollemodell er udiskutabelt viktig. Likevel må man passe seg for ikke å se barn som passive objekter som skal påvirkes og formes. Førskolelæreren har et stort ansvar med å sette barna i stand til å utvikle sin evne til refleksjon over egen væremåte og egne handlinger. Når førskolelæreren skal formidle store og viktige verdier som omsorg, medansvar, likeverd etc., er det viktig at dette kommer til syne på måten hun møter barnet på.

5.2 Pedagogisk grunnsyn

F1 fremhever barns utvikling og at barna trenger utfordringer både gjennom tilrettelagte og selvvalgte aktiviteter: *”Vi skal være der som trygge og gode voksne”*. F2 mener at førskolelæreren må gi barnet mulighet til å vokse og at alle er like mye verdt. Hun er som hun selv sier *fryktelig opptatt av barns integritet*. Alle barn skal møtes med det gode blikket som hun kaller det, og hun refererer til et møte hun selv har hatt med en person som hadde det: *”De fineste øynene jeg har sett, de ga(...)de fortalte så mye uten at hun sa noe. Bekreftet, ikke sant”*. F3 synes det er viktig at barn blir behandlet som fremtidige voksne. Under dette spørsmålet kunne jeg nok ha bedt informantene presisere ytterligere hvordan de ser på barn. Svarene ble preget av på hvilken måte de som førskolelærer vil opptre i møte med barn. I følge barnehageloven skal man respektere og prioritere hvert enkelt barns egenart. Sentralt i dag er også at man ser på barnet som subjekt, og som aktiv deltaker i sitt eget liv. Ut fra intervjuene som helhet har jeg imidlertid ingen grunn til å tro at mine informanter ikke støtter seg til dette synet.

5.3 Førskolelærerens forståelse av lek og viktige forutsetninger hos førskolelæreren i møte med barns lek.

F1: *"Lek er en form for utfoldelse. At de (barna) har det artig i lag med andre. Lek er veldig viktig, men jeg tror også at det er veldig undervurdert. Jeg tror det blir litt avglemt fordi det blir tatt litt for gitt"*

F2: *"Jeg tenker at lek er ungenes virkelighet. Det er ungenes måte å lære og erfare på. Lek er så mye"*

F3: *"Leken er veldig viktig, at barna får utfoldet fantasien sin og kroppen sin. Den frie leken er kanskje viktigst egentlig. Vi skal ha god tid til leken"*

F1 erfarer i praksis at barn "leker ut" sine opplevelser og erfaringer fra det virkelige livet. Hun mener likevel ikke at lek nødvendigvis bare trenger å være rollelek: *"Det kan være å sitte på haugen å ha det artig"*. Hun er opptatt av at leken ikke må kategoriseres fordi det vil være begrensende på definisjonen av lek. F2 sier at leken er barnas arbeid. I arbeid med de minste er hun opptatt av at de skal kunne ha muligheten til å uttrykke seg i leken både kroppslig og med lyder. F3 fremhever den frie leken med følgende begrunnelse: *"For det er jo så veldig masse som er rutiner i barnehagen. Så da får de bestemme masse selv i leken(...)*. Hun mener at barn skal kunne leke uten at man må bruke leken som en type læringsmåte, men slik jeg forstår henne mener hun at begrepene lek og læring henger nøye sammen. Hun forteller at de har temaet "hav" i barnehagen, og at de har lagd et fiskespill der barna skal fiske opp ulike typer fisk: *"Det er jo som en lek for de(barna). Men vi vil jo at de skal lære seg navnene på fiskene"*.

Når det gjelder viktige forutsetninger hos førskolelæreren og deres rolle i leken sier informantene:

F1: *"Jeg synes jo at vi voksne skal leke i lag med ungene både på ungenes premisser og at man selv kan være med å starte opp en lek."*

F2: *"Du skal se, du skal forstå og du skal ha et helhetlig syn på ungen. Du skal ha fagkunnskaper. Du skal være en god rollemodell, du skal være trygg i samvær med unger i lek"*

F3: *Man må kunne være en voksen som barna ser på som en som kan leke. At de ser at de voksne kan gjøre flere ting(...)*”

F1 mener at en viktig forutsetning er at man ikke tar seg selv så høytidelig, og at man som voksenperson tør å gå inn i leken og slippe seg løs sammen med barna. Hun refererer til en selvopplevd episode fra praksis: *”De brøt og herjet med ungene. Du aner ikke hvor artig de ungene hadde det, det var helt fantastisk å se. Det skulle vært mer sånn. Ungene hadde det så artig. Voksne som herjet med de(...)brøt de ned i snøen. Det var helt supert å se”*. Hun mener de som arbeider i barnehagen ikke bør begrense leken til enhver tid, og sier at mange av de som arbeider med barn ikke liker ”bråkete” lek. De som springer rundt og ”lager bråk” får ofte mye negativ oppmerksomhet, mens F1 synes også de burde få skryt for den type lek: *”De trenger litt skryt(...) at de er flink til det. Sånn for alle sidene av saken”*. Andre viktige forutsetninger hos førskolelæreren mener hun er evnen til å observere (og bevissthet rundt hva du skal se etter) og å inneha kunnskap om lek: *”Og at man setter igjen den der kaffekoppen på personalrommet, for det tror jeg ødelegger mye av måten man er i lag med ungene på”*. Hun mener det er viktig at førskolelæreren veileder de ansatte i forhold til å møte barns lek. Leken skal oppleves som noe positivt og man skal vite hvor man skal trå.

F2 sier at førskolelæreren skal være den som motiverer og støtter barnet i lek. I følge henne skal man ikke forstyrre så mye, men være en god observatør: *”Jeg opplever ofte at det er stor forskjell på hvordan man går inn i leken og det å forstå barns lek”*. Hun mener det handler om manglende kunnskap om lek hos de ansatte: *”Det er mange ganger det blir gjort urett mot små barn. Det der med at leken deres blir ødelagt”*. Hun mener lek som blir sett på som bråk og forstyrrelse blir stoppet når den heller bør bli løftet opp. Barn må få lov å springe og de som arbeider med barn må skjønne at dette også er lek: *”At her er det faktisk en som setter i gang en lek, og så er de inkluderende, og så har de det artig og så samarbeider de”*.

F3 trekker frem viktigheten av at førskolelæreren inkluderer alle i lek, og har klare regler for leken. Likevel skal man ikke være den som tar styringen i hva leken skal handle om. Man må være ydmyk. Det er ikke førskolelæreren det handler om, men barna. Rammeplanen vektlegger lek, og sier at den har en selvskreven og viktig plass i barnehagen. Øksnes mener imidlertid at rammeplanens syn på lek handler om den ”riktige” leken og at den henger nøye sammen med læring. Lillemyr mener at leken er sentral for barns læring, men ser at en slik tenkning kan føre til at leken ikke tas på alvor. I følge Gadamer hengir barnet seg til leken på en måte som ikke alltid gjør det lett å stoppe. Leken stoppes gjerne tilslutt fysisk av voksne,

men barnet forsvinner inn i lekens verden igjen så snart den voksne snur ryggen til. Å ha respekt for barnets lek handler om å møte barnet som subjekt, skriver Øksnes. Og hva med den voksnes definisjonsmakt, som Bae beskriver? Hvordan definerer førskolelæreren lek? Får barna definere hva lek er? De voksne må tørre å gi seg hen til leken, sier Gadamer. Voksne som hever seg over leken, står på utsiden og ikke tar lek på alvor kaller Gadamer lekfordervere.

Tilslutt i intervjuene ønsket jeg å spørre informantene på hvilken måte de ville møte barna som de opplever ødelegger leken, barna som de opplever styrer/leder leken, barna som de opplever som underdanige i lek, barn som de opplever ikke kommer inn i leken og barn som de opplever leker godt sammen:

F1: *"Man må prate med ungene og prøve å få et svar, i stedet for at man med en gang setter en merkelapp".*

F2: *"Jeg prøver å være i forkant. Jeg vil ikke at ungene skal føle seg tråkket på, ydmyket. Men det er fort gjort(...)"*

F3: *"Vi må finne leker som passer for alle"*

F1 sier at man må finne ut hvorfor barn ødelegger. Kanskje har de lyst å være med på leken, men vet ikke helt hvordan de skal henvende seg. Det kan også handle om andre ting som at ungen er frustrert over noe eller lei seg. F2 vil ikke være forutinntatt, hun opptatt av å være en god rollemodell for barna og observere leken slik at hun kan hjelpe dem når konflikter oppstår. F3 vil også finne ut hvorfor barnet ødelegger. Hun mener at barnet må hjelpes inn i lek hvis det blir holdt utenfor. Å få barn til å ville og klare gjøre det rette krever mye av førskolelæreren. Alle tre informanter synes å være reflekterte rundt å behandle barna med respekt i en i utgangspunktet negativ situasjon. Sett i dannelsesperspektiv synes det å utfordre barnet til å reflektere over egen handling som bra. Igjen kan man se til Bae og førskolelærerens anerkjennende væremåte. Man gir den andre rett til sin egen opplevelse, selv om man ikke forsvaret handlingene som gjøres.

Når et eller flere barn styrer lek mener F1 at førskolelæreren kan gå inn å være med i leken, og sammen med barnet reflektere over på hvilken måte denne atferden påvirker de andre barna. F2 synes det er viktig å ivareta barna som blir styrt/ledet: *"(...) du skal ikke ekskludere ut, men du skal være den som forstår de andre og"*. Hun mener at førskolelæreren har ansvar for å hjelpe den som styrer leken å bli en *"god lekekompis"* og til å bli en som skal fungere i

samspill med andre. F3 syns det er vanskelig å si hvordan slike situasjoner skal gripes an. Hun synes man må fortelle barnet at det ikke kan bestemmes hele tiden, men understreker: *”Du må tenke at det er bra at de er en leder, for noen må jo være det og”*. I leken foregår prosesser som er viktige ut fra barnets perspektiv. Med dette forstår jeg at barn som leder lek kan ha sine personlige, gode intensjoner med leken, men kan oppleves styrende av andre barn fordi de forstår leken på en annen måte eller har andre mål med den. Barn kan heller ikke ses på som en homogen gruppe som tenker og mener det samme. I følge Gadamer handler det om at man blir revet med eller vevd inn i noe man ikke har full kontroll over. F1 synes å være bevisst på at førskolelæreren bør reflektere over situasjonen sammen med barnet som styrer leken, mens F2 er mer opptatt av å verne om de som blir styrt. Slik jeg forstår F3 er det viktig at ledere også løftes frem. Barnehagen skal representere et miljø som bygger opp om retten til å være forskjellige. Danning skjer i spill med andre, og gjennom gode dannelsesprosesser skal barn rustes til å håndtere livet. Spørsmålet er hva som kjennetegner en god dannelsesprosess?

F1 sier at man må være et støttestilas for barn som er underdanige i lek. Man kan presentere andre muligheter for barnet og for de andre i leken, for eksempel ved å foreslå andre roller i rolleleken. Hun sier at de som er underdanige ofte virker usikre og ikke så kompetente i lek. Likevel virker de ofte fornøyde bare med å få være deltagere i leken. F2 vil hjelpe barnet med å sette egne grenser og sette ord på det som er vanskelig. F3 vil snakke med barnet for å høre om det har andre ønsker (hun refererer også til rollefordeling i leken). Lek er viktig for barns trivsel, og slik jeg forstår svarene fra informantene er de opptatt av at alle barn skal føle seg inkludert og sett. Gadamer mener at leken er alminnelig og hverdagslig og at det ikke handler om en kompetanse barn har, noe som ikke sammenfaller med F1 sin uttalelse om barnet som ikke-kompetent i lek. Svarene informantene gir om barn som strever med å komme inn i lek sammenfaller med svarene vedrørende barn som er underdanige i lek. Det blir derfor ikke drøftet nærmere.

Barn som leker godt refereres til som ”gode” lekere i følge Øksnes. I praksis opplever jeg selv at stille lek med for eksempel togbane, puslespill og perlebrett blir referert til som god lek, ofte uttrykt ved anerkjennende nikk, smil og blick mellom de ansatte. F1 passer på å skryte av barn som leker godt sammen: *”(...) ikke bare at de har en fin lek, men og hvordan de forholder seg til hverandre”*. F2 mener hun møter barn som leker godt på en anerkjennende måte. *”Man må verne om den gode leken”* og stille seg undrende til at de leker, sier hun. Hun er opptatt av at førskolelæreren kan hjelpe barna å sette ord på det som skjer i leken og på

følelsene, men passe på ikke å ødelegge. F3 mener at barna må få tilbakemelding på at de leker fint og at de er gode på å leke i lag: *”Vi prøver å skape rom for at de som leker godt i lag får den tida for seg selv også”*.

6.0 Avslutning

Målet med oppgaven har vært å svare på problemstillingen: *Hvordan forstår førskolelæreren begrepet danning, og hvordan kan førskolelæreren fremme barnas dannelsesprosesser gjennom lek i barnehagen?*

To av førskolelærerne hadde satt seg godt inn i hva danning omhandler og hvordan de selv forsto betydningen av begrepet, de utdypet dette med mange gode tanker og refleksjoner. Den siste førskolelæreren svarte kortere, og hadde ingen klar forståelse av begrepet. Jeg er av den oppfatning av at førskolelærerne må kjenne til lovverket og dets innhold. De må kjenne til kjernebegrepene, som for eksempel danning, og reflektere rundt sin egen forståelse av disse. Det betyr ikke at man ikke kan stille seg kritisk til for eksempel innføringen av danning, og begrepets betydning for barnehagen som institusjon. Fordelen og ulempen med begrepet er at det rommer mye. Det er vanskelig å definere, men samtidig kan det gi førskolelærerne større frihet til å skape kvalitet i barnehagen nettopp ved at barna reflekterer rundt egen væremåte, og får delta med egne meninger og mål. Det syns jeg to av intervjuene og teorien viser.

To av førskolelærerne mente at omsorgsfulle og trygge førskolelærere var viktig i møte med barnet. Omsorgsfulle voksne mener Løgstrup er en forutsetning for at danning skal skje. En omsorgsfull væremåte handler også om førskolelærerens deltagelse i leken, og hvilken måte hun møter det enkelte barn på. Alle tre uttalte seg som forventet om at lek er viktig for barnas utfoldelse, og alle tre var samstemte om at førskolelæreren måtte delta i leken, både for å slippe seg løs sammen med barna og for å regulere atferd og støtte barn som trengte det. I tillegg nevnte to av førskolelærerne viktigheten av å observere lek, noe de mente ville øke både førskolelærerens syn på lek kunnskap om lek, og dermed komme barna til gode. Det understøttes av teorien; lek skal tas på alvor, vi må se dens flertydighet og vi må respektere den. Lillemyr ser lek som et ledd i danning og Gadamer anvender leken som en metafor for danning. Gjennom arbeidet med teori og prosessen med å intervjuer førskolelærere, har jeg utviklet forståelsen for dannelsesbegrepet og dets betydning for barnehagen. Man kan aldri måle danning eller graden av danning. På bakgrunn av min forståelse av teori og intervjuer, mener jeg førskolelæreren en viktig rolle som et ledd i barnas dannelsesprosess gjennom lek.

Litteraturliste

Arbeidsgruppe om kvalitet i barnehagesektoren. (2005). *Klar, ferdig, gå! Tyngre satsing på de små! Rapport fra Arbeidsgruppe om kvalitet i barnehagen til BFD 8.mars 2005.*
Oslo: Barne- og familiedepartementet

Bae, B. (1996). *Det interessante i det alminnelige.* Oslo: Pedagogisk forum

Barnehageloven (2005). *Lov om barnehager av 17. juni 2005 nr 64.*

Foss, E. og Lillemyr, O. F. (2013). *Til barnas beste: Veier til omsorg og lek, læring og danning.* Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Kunnskapsdepartementet. (2011). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver.* Oslo: Kunnskapsdepartementet.

Lillemyr, O. F. (2001). *Lek på alvor.* Oslo: Universitetsforlaget.

Moser, T. og Röhle, M. (2007). *Ny rammeplan – ny barnehagepedagogikk?* Oslo: Universitetsforlaget.

Nome, D.Ø. (2013). Barnehagens dannelsingsoppdrag. *Barnehagefolk/utgitt av pedagogisk forum, 2*, 88-96

Rønning, G. S. (2013). *Rammeplan for barnehagen, hva så? (2.utg.).* Oslo: Cappelen Damm Akademisk AS.

Steinsholt, K. og Øksnes, M. (2013). *Danning i barnehagen: perspektiver og muligheter.* Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Ødegaard, E. E. (2012). *Barnehagen som dannelsesarena.* Bergen: Fagbokforlaget.

Øksnes, M. (2013). *Lekens flertydighet: Om barns lek i en institusjonalisert barndom*. Oslo:
Cappelen Damm Akademisk AS.

Vedlegg I

Navn.....

Høgskolen i Nesna

8700 Nesna

10/10-2013

N.N

her.

Forespørsel om intervju i forbindelse med avsluttende fagoppgave i pedagogikk

Mitt navn er og jeg er siste års student på førskolelærerutdanningen ved høgskolen i Nesna. Jeg skal skrive en avsluttende fagoppgave i faget pedagogikk, og trenger å gjøre undersøkelser omkring mitt valgte tema. Jeg ønsker å intervju en førskolelærer og/eller pedagogisk leder som arbeider i barnehagen. Jeg kommer til å intervju på bakgrunn av en egenkomponert intervjuguide, og jeg ønsker å gjøre opptak av samtalen. Dette fordi jeg trenger å få en nøyaktig gjengivelse av svarene. Intervjuguiden er på forhånd godkjent av faglærer i pedagogikk. Hennes mailadresse: hildeg@hinesna.no.

Det overordnede temaet for oppgaven er *danning* og min problemstilling ut fra dette er:

Hvordan forstår førskolelæreren begrepet danning, og hvordan ivaretar førskolelæreren barnas danningsprosesser gjennom lek i barnehagen?

Jeg ønsker å se nærmere på leken som dannelsesprosess for å avgrense problemstillingen. Det gjør det lettere å holde rammene og få et avgrenset fokus. Grunnen til at jeg har valgt danning som tema, er fordi jeg synes er et begrep som er vanskelig å få tak på fordi begrepet rommer så mye. Ved å gjøre undersøkelser i barnehagen kan jeg få en pekepinn på hvilket forhold førskolelærer har til dannelsesbegrepet. Jeg ønsker også å finne ut på hvilken måte dette kan komme til syne i barnehagehverdagen. Å bidra til barns dannelsesprosesser er ment å være en sentral del av barnehagens lovpålagte oppdrag og i rammeplanen har danning erstattet oppdragelse. Danning og læring nevnes 13 ganger i rammeplanen, og begrepet er dermed meget sentralt å forstå.

Estimert tid for intervju vil være ca 1.time. Innsamlet materiale vil bli oppbevart i låsbart skap. Når oppgaven er ferdigskrevet vil intervjuet i sin helhet makuleres og samtalen slettes. Resultatene vil bli publisert i fagoppgaven, førskolelærer (og barnehage) er sikret full anonymitet. Jeg håper på et snarlig og positivt svar, og håper du har tid og lyst til å bidra.

Mvh.

Navn.....

Kontakt: mail@mail.com

Vedlegg II

UNDERSØKELSE TILKNYTTET HØGSKOLEN I NESNA.

Høsten 2013 gjennomfører sisteårsstudentene på førskolelærerutdanningen ved Høgskolen i Nesna (Hine) en undersøkelse i praksisfeltet. Oppgaven er et selvstendig arbeid basert på en undersøkelse av temaet *Den profesjonelle førskolelæreren*. Undersøkelsen skal ta i bruk vitenskapelige metoder, og skal gi studentene trening i å analysere en problemstilling knyttet opp til arbeid som førskolelærer. Dette arbeidet skal munne ut i en skriftlig rapport som skal tilfredsstillende vitenskapelige kriterier. Rapporten skal ta i bruk teorier fra fag i studiet. Valg av teori og metode skal begrunnes med utgangspunkt i problemstillingen, for å kunne belyse denne.

Studentene tildeles en veileder ved Hine. Student og veileder har ansvar for at undersøkelsen er i tråd med personvernet. Student og veileder har også ansvar for at informasjon og data som blir innhentet i saker som berører personvern blir slettet, og at anonymitet og taushetsplikt ivaretas i arbeidet med rapporten.

Høgskolen i Nesna, august 2013

Signe Agnete Hansen

Utdanningsleder førskolelærer- / barnehagelærerutdanningen

Vedlegg III

Intervjuguide

Kjønn:

Alder:

Utdannelse:

Yrkeserfaring:

Nåværende stilling:

Danning

Danning er en livslang prosess, og det kan blant annet handle om å utvikle evne til å reflektere over egne handlinger og væremåter. I samspill med andre og med omgivelsene skjer danning, og er en forutsetning for meningsdanning, kritikk og demokrati. Gjennom gode dannelsingsprosesser skal barn rustes til å håndtere livet.

- Hva forstår du som førskolelærer med begrepet danning?
- Hvilke synspunkter har du om barnehagen som dannelsingsarena?
- Hvilke utfordringer ser du med begrepet danning?
- Kan du kort beskrive ditt pedagogiske grunnsyn?

Lek

I utgangspunktet ses lek på som en naturlig væremåte for barn. Samtidig synes det som om voksne har bestemte idealer for hvordan lek skal være og at de derfor skal gripe inn og styre den. Det kan se ut som om den "gode" og "riktige" leken blir fremhevet, og at dette styrer barna mot en utvikling som er viktig for skolearbeidet.

I rammeplanen kan vi lese at barn uttrykker seg i lek, og leken har en selvskreven og viktig plass i barnehagen. Barnehagen skal gi alle barn muligheter for lek, og dermed bidra til den gode barndommen.

- Kan du si noe om din forståelse av lek?
- Hvordan ser du på den voksnes rolle i forhold til lek? (deltagelse, intervensjon/støtte, grensesetting etc.)
- Hva mener du er viktige forutsetninger hos førskolelæreren i møte med barn i lek?
- Hvordan vil du som førskolelærer møte barn som du
 - A) opplever ”ødelegger” leken
 - B) opplever styrer/leder leken
 - C) opplever som underdanig i leken
 - D) opplever ikke kommer inn i leken
 - E) opplever leker godt sammen